

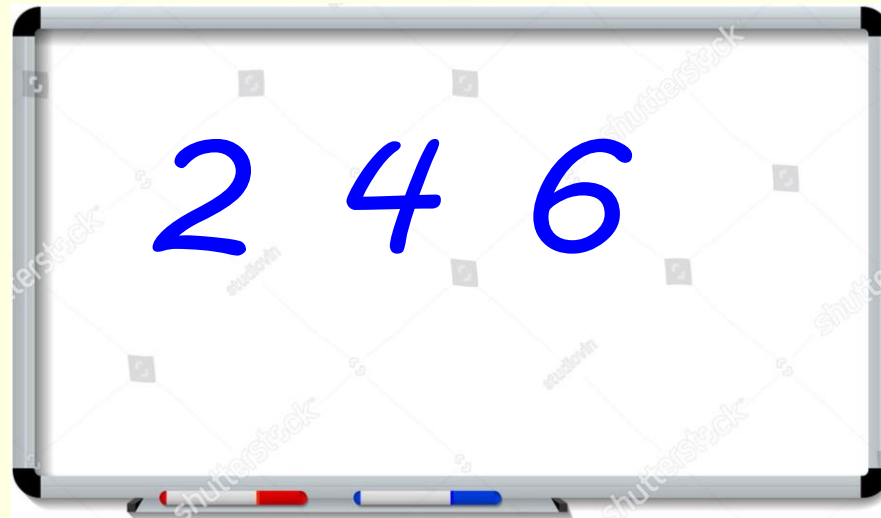

Zaključivanje

Demonstracija 1

- Pogodite moje pravilo

- Sklonost ka traganju za pozitivnim indikatorima, primerima koji potvrđuju pravilo (a nisu informativni)!

Demonstracija 2

Zaključivanje u logici

- Deduktivno zaključivanje
  - Silogizmi
  - Implikativno zaključivanje
  - Zaključivanje “a fortiori” (s jačim razlogom)
- Induktivno zaključivanje
- Zaključivanje po analogiji

Empirijska istraživanja procesa zaključivanja

- Da li ljudi zaključuju u skladu sa logičkim pravilima?
- U kojim slučajevima postoji odstupanje?
- Način na koji ljudi zaključuju često odstupa od pravila logičkog zaključivanja.
- Dva izvora grešaka u zaključivanju
  - Priroda materijala
  - Priroda procesa zaključivanja

Silogizmi

Svi ljudi su smrtni.

Sokrat je čovek.

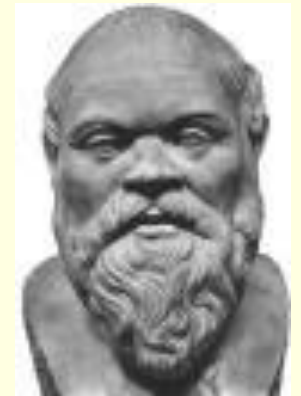

Sokrat je smrtan.

← ← Premise

← ←

← Zaključak

- Ispravnost zaključka nije uslovljena istinitošću premisa

Slatkiši su dobri za liniju.

Čokolada je slatkiš.

Čokolada je dobra za liniju.

Silogizmi – greške koje ljudi prave

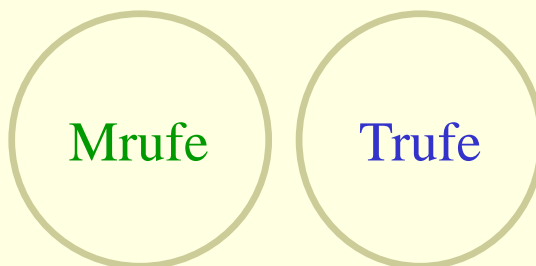
- Greške zamene mesta
- Pripisivanje kolokvijalnog značenja logičkim terminima
- Uticaj atmosfere
- Uticaj prethodnog znanja

- Pojmovi u premisama koje sadrže odrednice “*nijedan*” i “*neki*” mogu da zamene mesta.

Nijedna mrufa nije trufa.

?

Nijedna trufa nije mrufa.

Nijedna riba nije ptica.

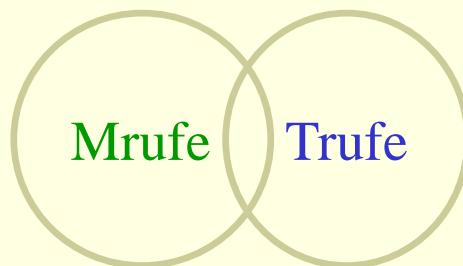
↔

Nijedna ptica nije riba.

Neke mrufe su trufe.

?

Neke trufe su mrufe.

Neke žene su advokati.

↔

Neki advokati su žene.

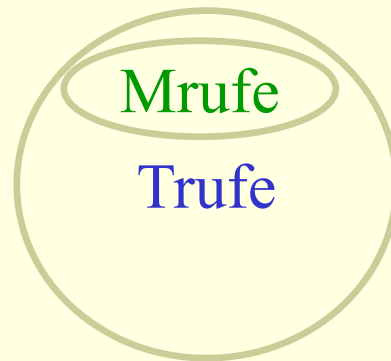
Greške zamene mesta

- Pojmovi u premisama koje sadrže odrednice “svi” i “neki....ne” ne mogu da zamene mesta.

Sve *mrufe* su *trufe*.

?

Sve *trufe* su *mrufe*.

Svi *studenti* su *ljudi*.

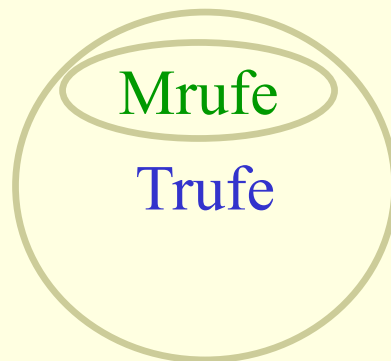

Svi *ljudi* su *studenti*.

Neke *trufe* nisu *mrufe*.

?

Neke *mrufe* nisu *trufe*.

Neki *ljudi* nisu *studenti*.

Neki *studenti* nisu *ljudi*.

Pripisivanje kolokvijalnog značenja logičkim terminima

- Greške u zaključivanju nastale usled interpretacije logičkih termina u skladu sa značenjem koje imaju u svakodnevnom jeziku.
- Nama “neki” označava “neki, ali ne svi”,
  - u logici označava “neki, a moguće i svi”.

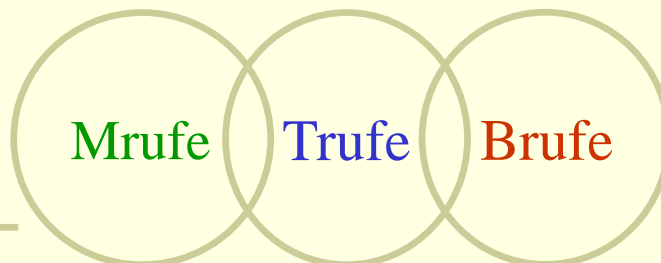
“Neki trouglovi imaju tri ugla.” – logički ispravna tvrdnja.

- Nama “A ili B” označava “A ili B, nikako oba”,
  - u logici označava “i A i B”.

Atmosfera

- Izrazi upotrebljeni u premisama (“neki”, “svi”, “nijedan”, “neki...ne”) stvaraju “atmosfera” koja predisponira ispitanika da prihvate zaključak u kojem se koriste isti ti izrazi.

Neke *mrufe* su *trufe*.
Neke *trufe* su *brufe*.

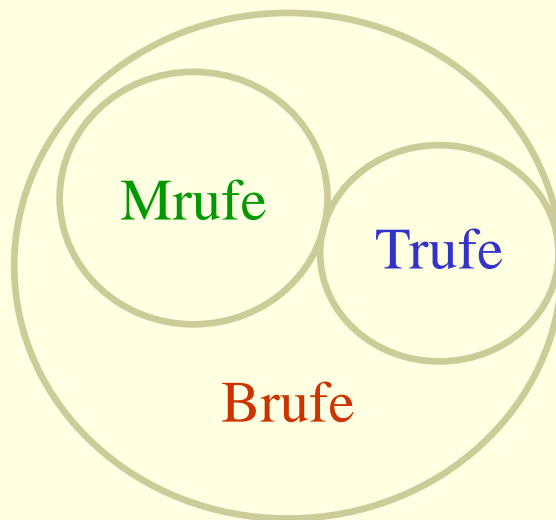

Neke *žene* su *advokati*.
Neki *advokati* su *muškarci*.

Neke *mrufe* su *brufe*.

Neke *žene* su *muškarci*.

Sve *mrufe* su *brufe*.
Sve *trufe* su *brufe*.

Svi *studenti* *naporno rade*.
Svi *roboti* *naporno rade*.

Sve *mrufe* su *trufe*.

Svi *studenti* su *roboti*.

Uticaj znanja o svetu

- Ljudi imaju tendenciju da kao tačan prihvate zaključak koji je u skladu sa njihovim uverenjima, bez obzira na to da li logički sledi iz premisa.

Svi **Francuzi** u prostoriji **piju vino**.

Neki od ljudi u prostoriji koji **piju vino** su **gurmani**.

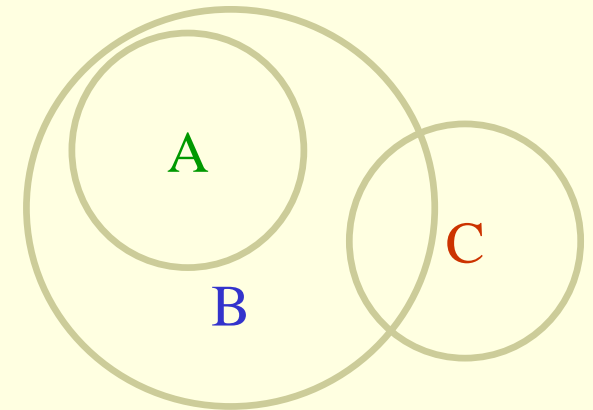
Neki **Francuzi** u prostoriji su **gurmani**.

Svi **Francuzi** u prostoriji **piju vino**.

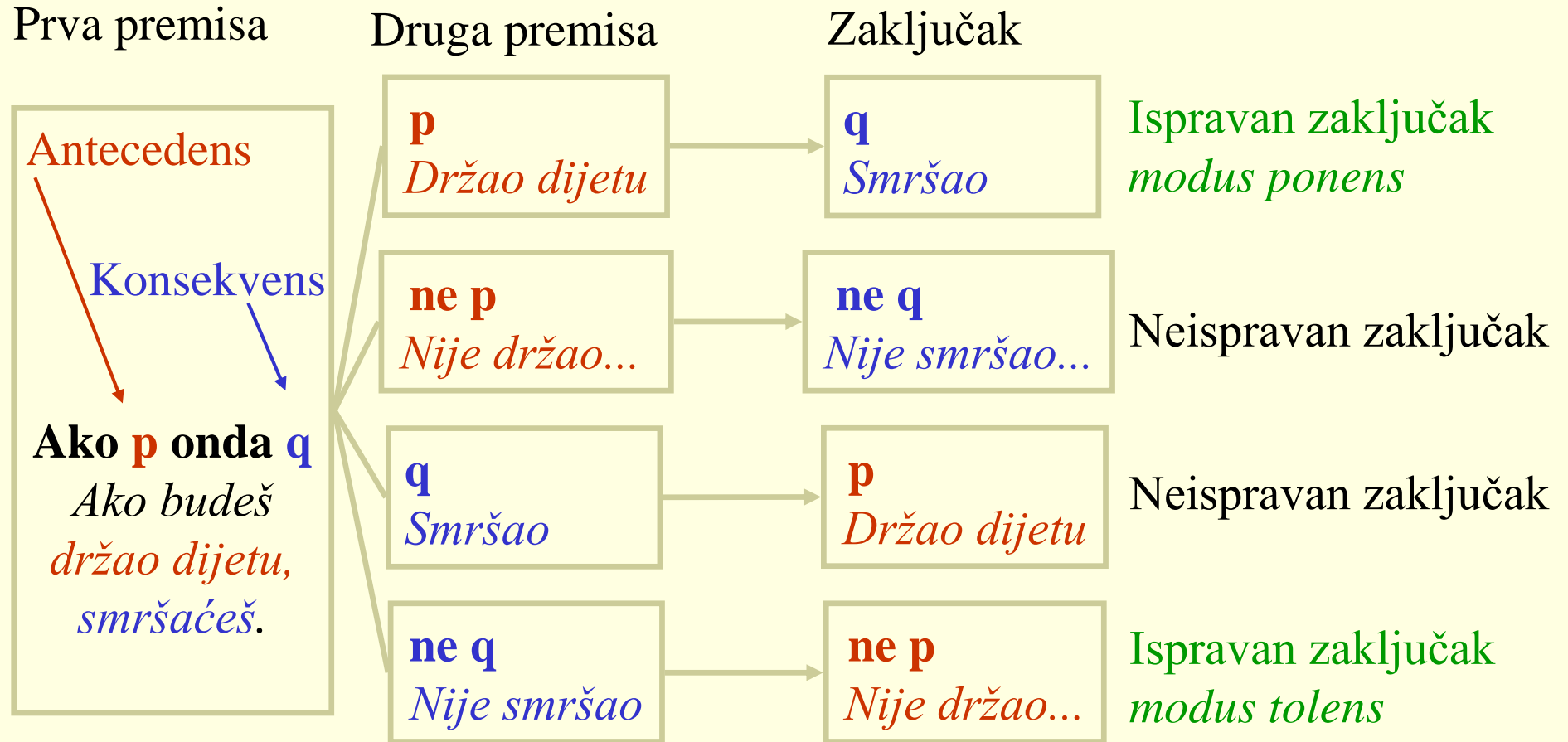
Neki od ljudi u prostoriji koji **piju vino** su **Italijani**.

Neki **Francuzi** u prostoriji su **Italijani**.

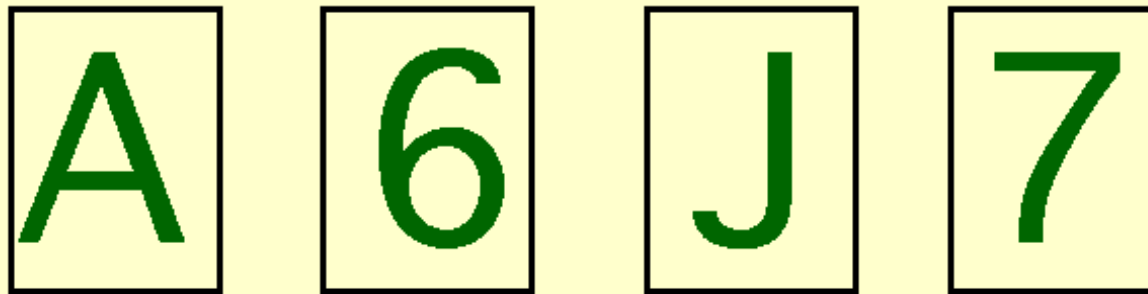
Implikativno zaključivanje

Implikativno zaključivanje – greške koje ljudi prave

Zadatak četiri karte

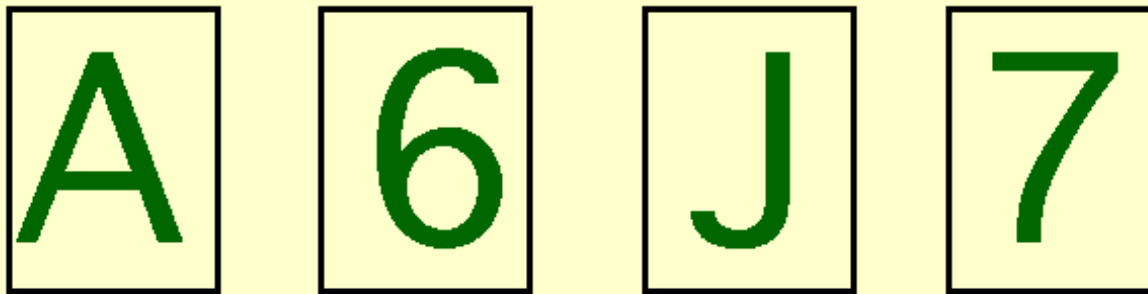
- Voson i Džonson-Lerd
- Zadatak sa četiri karte
- Okretanjem što manjeg broja karata proveriti pravilo:
*“Ako je na karti ispisan **samoglasnik**,
na njenoj poledini mora da bude **paran broj**.”*

Implikativno zaključivanje – greške koje ljudi prave

Zadatak četiri karte

Ako je na karti ispisan samoglasnik, na njenoj poleđini mora da bude paran broj.

Potvrda antecedensa

Ova karta je informativna jer ako pravilo važi iza je paran broj.

Potvrda konsekvensa

Ova karta nije informativna jer ni samogl. ni sugl. ne opovrgava pravilo.

Negacija antecedensa

Ova karta je neinformativna jer ni paran, ni neparan broj ne opovrgava pravilo.

Negacija konsekvensa

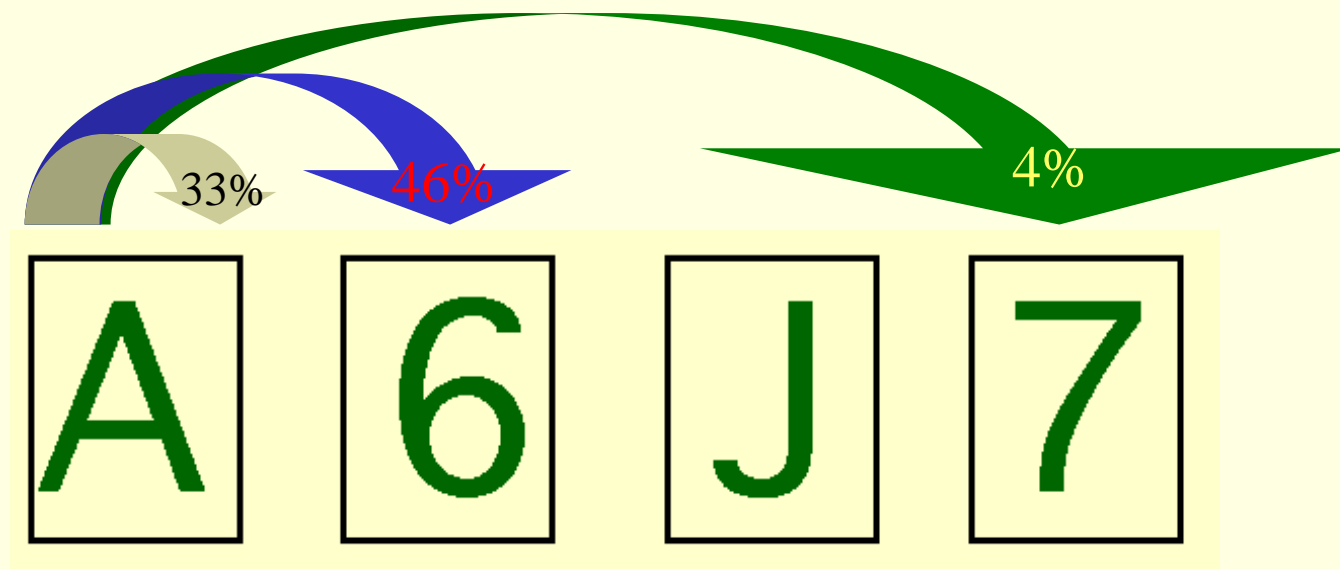
Ova karta je informativna jer ako je iza samoglasnik pravilo ne važi.

Implikativno zaključivanje – greške koje ljudi prave

Zadatak četiri karte

Ako je na karti ispisan samoglasnik, na njenoj poledini mora da bude paran broj.

Odgovori ispitanika

33% ispitanika okreće samo kartu A

46% ispitanika okreće karte A i 6 – **traganje za pozitivnim indikatorima**

4% ispitanika okreće karte A i 7 – **generalna neuspešnost za modus tolens**

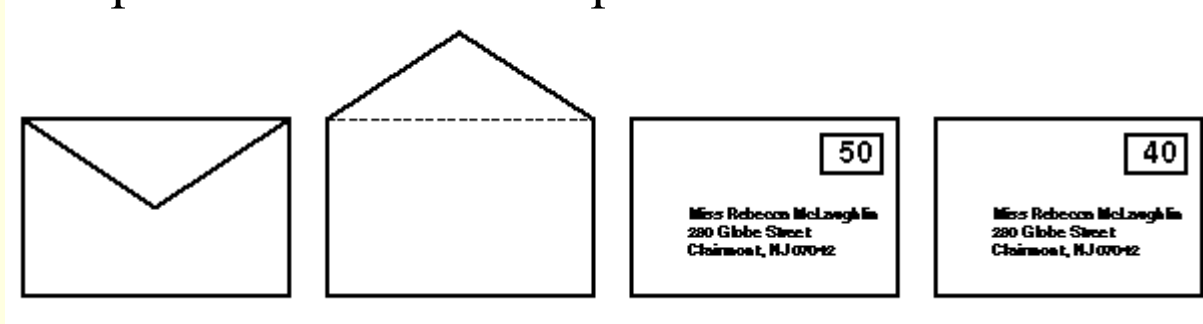

Implikativno zaključivanje – greške koje ljudi prave

Značaj forme u kojoj su date tvrdnje

- Džonson-Lerd i saradnici
- Umesto apstraktnih iskaza, konkretni iskazi koji *odgovaraju realnoj situaciji*:

“Ako je koverta **zapečaćena**, na njoj mora da bude **marka sa većim apoenom**.
Da li je neko pokušao da obmane poštu?”

- Ispitanici traže i negativne indikatore.
- Istraživanje *izvedeno u Italiji*.
- U istraživanju koje je *ponovljeno u SAD* ispitanici se ponašali kao u zadatku sa četiri karte!

Implikativno zaključivanje – greške koje ljudi prave

Značaj poznatosti situacije

- Grigs i Koks
- Ne da li situacija odgovara realnosti, već da li je *poznata ispitanicima* (da li je imaju u svom iskustvu).
- Istraživanje u SAD:
“*Ako osoba pije pivo, mora da ima bar 19 godina. Da li je prekršen zakon?*”

Pije pivo

Ima
21 godinu

Pije
koka
kolu

Ima
16 godina

- Nijedan ispitanik nije tačno odgovorio na standardni Vosonov zadatak.
- 70% ispitanika tačno rešilo zadatak na modifikovanu verziju (zabrana točenja piva maloletnicima).

Implikativno zaključivanje – greške koje ljudi prave

Značaj pragmatske dimenzije

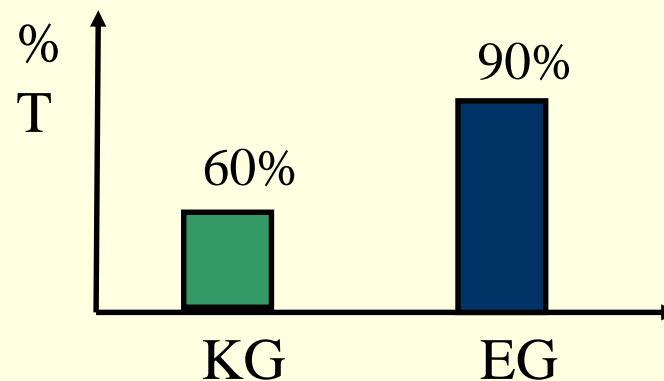

- Čeng i Holiouk
- U prethodnim eksperimentima ispitanici su bili uspješniji kada je zadatak postavljen u okvir koji je imao pragmatsku dimenziju – “Da li je neko varao?”
- Uspješniji smo ako zaključujemo sa određenim ciljem – ukoliko angažujemo **šeme pragmatskog zaključivanja** (jedan vid organizacije znanja u dugoročnoj memoriji).
- **Šema dozvole** – šema pragmatskog zaključivanja koja obuhvata različite situacije u kojima je za neku akciju neophodna dozvola.

Indukovanje šeme dozvole

- Čeng i Holiouk
- Da li je prekršeno pravilo?

*“Ako na karti piše **ulaz**, na pozadini karte mora da piše **kolera**.”*

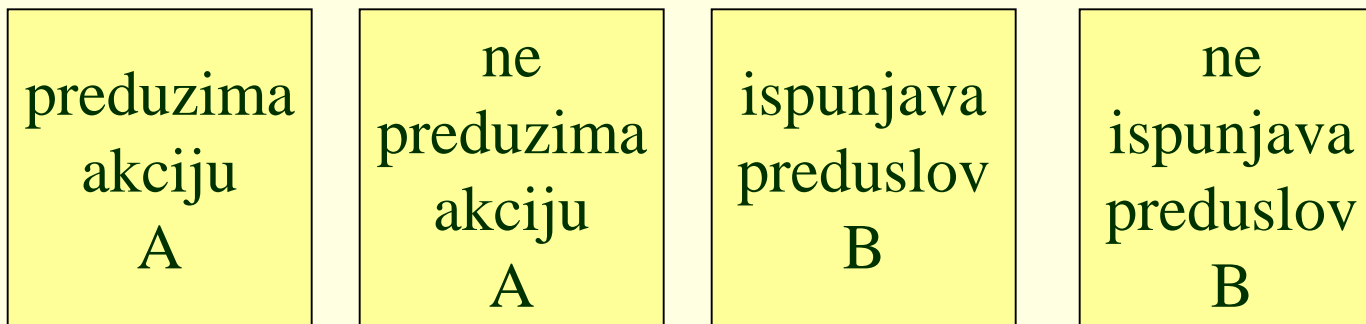
Kontrolna grupa:
bez instrukcije

Eksperimentalna grupa:
uz instrukciju
da su karte dozvole
za ulazak u zemlju,
ulazak dozvoljen samo
onima koji su primili
vakcinu protiv kolere.

Šema dozvole ili konkretnost sadržaja?

- Čeng i Holiouk, izdvajanje uticaja šeme pragmatškog okvira od uticaja konkretnosti
- Pravilo dato u apstraktnom obliku:

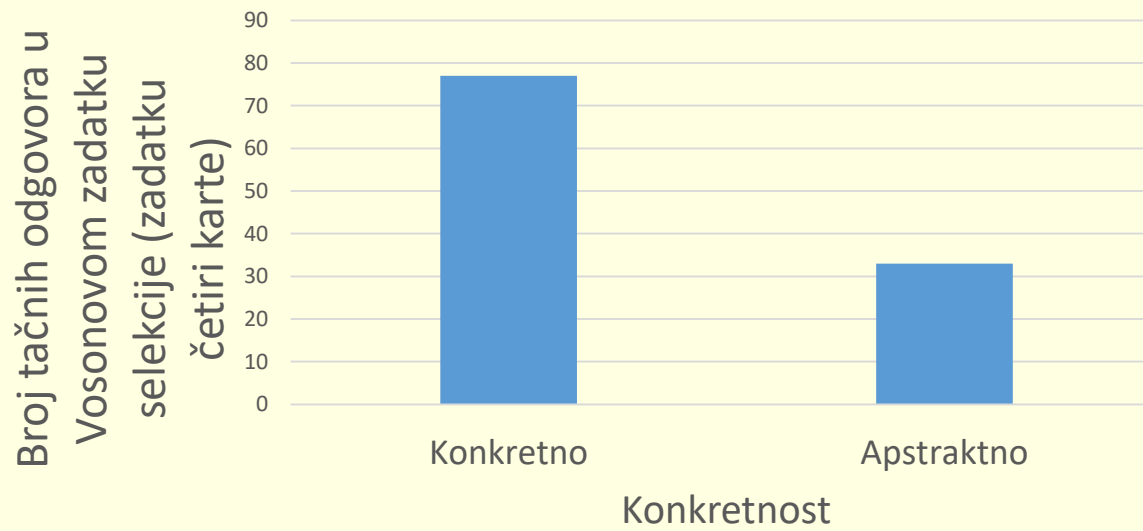
*“Ako neko hoće da **preduzme akciju A**, mora da **zadovolji preduslov B**.”*

- 61% ispitanika tačno rešava zadatak (naspram 19% u zadatku sa četiri karte).

Demonstracija 2

- Konkretnost
  - Konkretno
  - Apstraktno

Suđenje i zaključivanje u uslovima neizvesnosti

Demonstracija 3

Dve vrste strategija

- Situacija u kojoj su poznati svi elementi
  - **Algoritmi**
    - strategije koje podrazumevaju primenu jasno definisanih postupaka koji uvek dovode do ispravnog suda/zaključka.
- Situacija u kojoj nisu poznati svi elementi, informacije kojima raspolažemo nepotpune, postoji neizvesnost
  - **Heuristike**
    - strategije koje mogu, ali ne moraju da nas dovedu do ispravnog zaključka;
    - oslanjanje na iskustvo – intuicije – verovatnoću;
    - primenjujemo ih jer je primena algoritma spora, ili nedostupna.

Heuristika zasnovana na reprezentativnosti

- Donošenje suda/zaključka na osnovu toga u kojoj je meri dati događaj reprezentativan za klasu kojoj pripada.
- Događaj je dobar reprezent klase ukoliko je
  - tipičan reprezent populacije kojoj pripada
  - kompatibilan sa procesom koji je do njega doveo.

Heuristika zasnovana na reprezentativnosti

- Koji ishod je verovatniji?

P P P P P

- Retko se dešava (loš reprezent).
- Postoji pravilnost za koju verujemo ne može biti posledica slučaja.

G P G G P

- Često se dešava (dobar reprezent).
- Postoji nepravilnost za koju verujemo da je kompatibilna sa slučajnim procesom koji je u osnovi bacanja novčića.

Zapravo su oba ishoda podjednako verovatna!

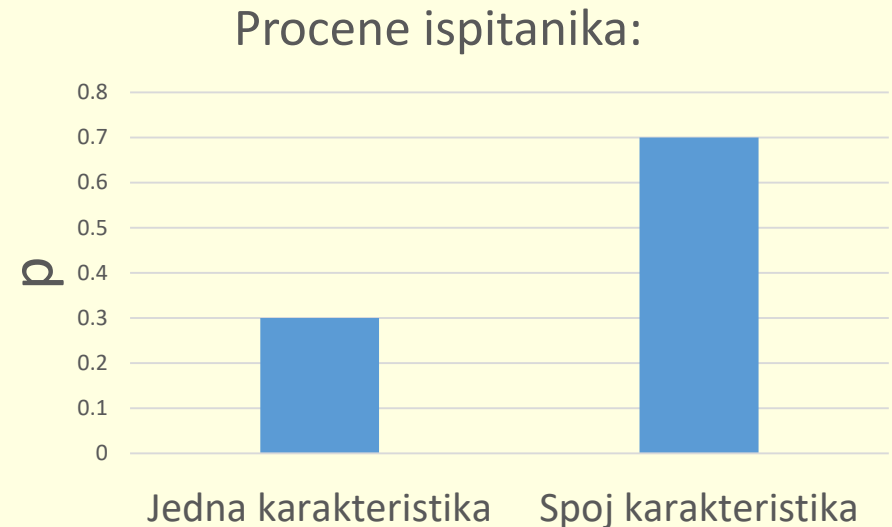
Pogrešno je laičko shvatanje verovatnoće!

Demonstracija 3

	Tipično	Netipično
Jedna karakteristika	Janko ima 40 godina i punačak je. Voli dobra vina i poseduje bogatu biblioteku knjiga recepata. Kolika je verovatnoća da je Jankov hobi slušanje klasične muzike?	Milan ima 19 godina i napustio je srednju školu. Od tada je zaposlen i voli da vozi motocikl i odlazi na fudbalske utakmice. Kolika je verovatnoća da Milanov hobi sviranje flaute?
Spoj karakteristika	Toma ima 42 godine i voli hemiju. Čita mnoge naučne časopise i veoma je zainteresovan za naučna istraživanja. Kolika je verovatnoća da je Toma profesor kojem je hobi igranje šaha?	Jovan ima 45 godina i diplomirao je na političkim naukama. Bio je pukovnik u vojsci i tečno govori ruski i arapski. Kolika je verovatnoća da Jovan radi u vladi i uzgaja cveće iz hobija?

Demonstracija 3

- Tipični vs. netipični predstavnici
- Jedna karakteristika vs. spoj karakteristika

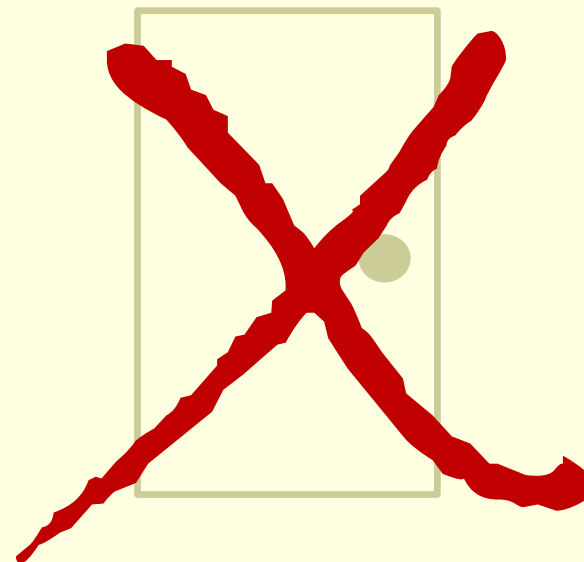
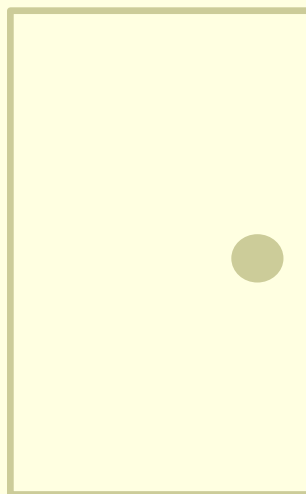
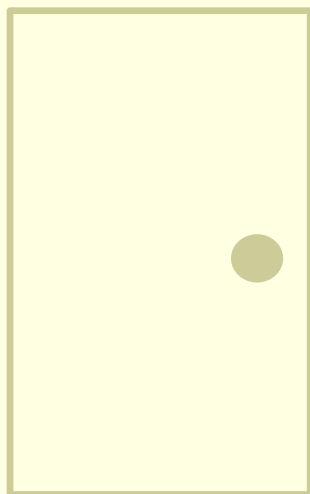
Conjunction fallacy!!!

Oslanjanje na heuristiku zasnovanu na reprezentativnosti

Demonstracija 4

Monty Hall

Demonstracija 4

Monty Hall

